

fragmentatie wordt gewekt. Ook het feit dat de inhoudelijke diepgang en de toonzetting van de verschillende bijdragen onderling sterk verschilt, is hier niet storend, maar geeft de bundel een duidelijke vitaliteit. Zo staat de historisch-filosofische 'speculatie' van G. Verwey over het dubbelaspectivisme in Freuds werk als een huis, met een fundering van voetnoten, die de hoofdstekst in lengte haast te boven gaat, terwijl andere auteurs hun bijdragen veel 'verhalender' presenteren en veel summierder annoteren. Dat daarbij geen gebrek bestaat aan kritische reflexie op de eigen historische representatie, moge onder andere blijken uit de genuanceerde historiografische analyse van het werk van Hunter en Macalpine door R. Porter, en uit de serie artikelen die zijn gewijd aan de plaats en werking van Westerse psychiatrische ideeën en praktijken in koloniale milieus.

Van belang voor alle geïnteresseerden in het gebruik van egodocumenten is vooral de rubriek die handelt over 'patiënten'. Hierin komen opnieuw alle voetangels en klemmen van de huidige medisch-historische speurtocht naar 'het' patiëntenverhaal levensgroot naar voren. Ondanks enkele fascinerende bijdragen, zoals A. Beveridges inleiding op de ca. 180 brieven, gedichten en verhalen die John Home in 1886/1887 in de Royal Edinburgh Asylum schreef, overheerst in andere bijdragen toch wat Roy Porter ooit 'het oorverdovend zwijgen van de patiënt' noemde. Waar patiënten wel aan het woord gelaten worden dienen zich onmiddellijk alle bekende vragen aan over interpretatie en representativiteit van het gevonden egomateriaal. Dit is bijvoorbeeld het geval in het artikel van I. Smith en A. Swann over de enigszins verrassende positieve waardering die uit de brieven van twee negentiende-eeuwse patiënten van de Glasgow Royal Asylum voor die instelling zou spreken. Dat het bij de enorme recente opwaardering van egodocumenten toch ook nog steeds de moeite loont verschillende andere typen bronnen over patiënten onderling te vergelijken, demonstreert de bijdrage van P. Alldridge over verschillende rapportages uit het Engelse Bethlem Hospital. Dit artikel laat overtuigend zien hoe groot de discrepantie was tussen de anonieme observaties van patiënten door de auteur van het enigszins scandalieuze tractaat 'Sketches in Bedlam' (1823), en de veel summierdere, gestileerde aantekeningen van de medicus over diezelfde patiënten.

Het lezen van deze congres-bundel is al met al stimulerend, niet alleen voor historici, maar ook voor een ieder die met een *open mind* wil nadenken over de aard van de sterk cultureel bepaalde grenzen tussen 'goed' en 'gek'.

G. van Heteren

M. Kerckvoorde, *Charlotte. Van Laken tot Mexico. Biografie van een keizerin (1840-1927)* (Tielt: Lannoo, 1991, 323 blz., f57,50, ISBN 90 209 1922 9).

Charlotte, de dochter van de Belgische koning Leopold I, is de centrale figuur in dit historisch verhaal. Ze werd geboren in 1840 en huwde in 1857 met Maximiliaan, de broer van de keizer van Oostenrijk. Op jeugdige leeftijd reeds (1850) had ze haar moeder verloren, terwijl ze met haar vader een eerder afstandelijke relatie onderhield. Als huwelijkskandidaten hadden zich de genoemde Maximiliaan en de zoon van de Portugese koning aangediend. Ondanks lichte druk van haar vader, heeft Charlotte voor Maximiliaan 'gekozen': de naam en de faam van het Habsburgse huis bekoorden haar blijkbaar het meest, hoewel Maximiliaan in Oostenrijk in feite op een zijspoor stond. Nog voor het huwelijk bleek dat Maximiliaan wellicht niet de ideale echtgenoot zou zijn, terwijl hij op politiek vlak nog alles moest bewijzen. Charlotte leek echter door de klassieke blindheid getroffen te zijn geweest en negeerde de waarschuwingen uit haar onmiddellijke entourage. Ze genoot, in de eerste jaren na haar huwelijk, met volle teugen van

het prinselijk leven in Noord-Italië. Toch was ook zij snel gewonnen voor de aanvaarding van de Mexicaanse kroon: Maximiliaan was voor haar te bekwaam en te belangrijk om levenslang aan de zijlijn te blijven. Ze bleef haar echtgenoot ten volle trouw, ook toen het Mexicaanse hoofdstuk uit hun leven eerst een 'avontuur' en korte tijd later een 'drama' werd. Heel snel werd het duidelijk dat de situatie voor Maximiliaan en Charlotte in Mexico onhoudbaar zou blijken. Er kwam een eind aan, toch nog vrij abrupt, met de executie van Maximiliaan in Queretaro in 1867. Charlotte verbleef op dat ogenblik in Europa, tevergeefs op zoek naar bijkomende militaire hulp. Ze takelde, met veel hoogten en laagten, psychisch af en overleefde haar echtgenoot tot in 1927.

Op persoonlijk vlak waren de wegen van Charlotte en Maximiliaan snel uit elkaar gegroeid. Nauwkeurige analyse van de correspondentie van Charlotte, aan haar broers en andere familieleden, legt bloot hoe zij met wisselend succes het falen van haar huwelijk voor iedereen probeerde te verbergen.

Mia Kerckvoorde heeft een aandachtig oog gehad voor zeer vele aspecten van het leven van de Belgische prinses: haar ouderlijk gezin, haar jeugd, haar interesses, haar familie in een ruimer verband, de dynastieke relaties en de politieke situatie in Europa. Op die manier slaagt de auteur erin een zeer levendig beeld te schetsen van Charlotte: een vrouw die geleden had onder de gebeurtenissen uit haar jonge jaren; maar ook een vrouw met een duidelijke eigen wil en ambitie; intelligent en belezen bovendien.

De appreciatie van een werk als dit hangt volledig af van de attitude van de lezer. Verwacht hij een streng wetenschappelijk en afstandelijk werk, geschreven door een koele observator die 'objectief' de gegevens registreert en in een ruimer kader plaatst, dan laat hij het boek beter terzijde. Wil hij zich laten meevoeren door een auteur die gegrepen is door haar studie-object; die met een fijn penseel en met onmiskenbaar literair talent de karaktertrekken van haar personages schetst; die uit haar overvloedige documentatie de gepaste citaten weet te kiezen; voor die lezer is *Charlotte* zeker een goede keuze.

Toch ontsnapt ook die lezer niet aan de indruk dat Mia Kerckvoorde soms wat te ver gaat in haar gevoelsmatige en haast idolatrische aanpak. Het stukje over de vermeende familieband met generaal Weygand bevat uiteindelijk weinig harde informatie; de getuigenissen van de nazaten van de personeelsleden van Charlotte in Boechout stijgen echt niet boven het anekdotische uit en de verklaring van een psychiater dat de huidige behandelingsmethodes in de psychiatrie Charlotte nu zouden toegelaten hebben om aan officiële manifestaties deel te nemen, is in zekere zin illustratief voor de visie van de auteur: hoe menselijk en kwetsbaar ze soms ook kunnen zijn, koningen en prinses blijven leven in een aparte wereld, geregeerd door aparte wetten en normen.

L. François

J. de Maeyer, P. Wynants, ed., *De Vincentianen in België, 1842-1992. Les Vincentiens en Belgique 1842-1992* (KADOC-studies XIV; Leuven: University Press, Katholiek documentatie- en onderzoekscentrum, 1992, 404 blz., Bf 1250,-, ISBN 90 6186 508 5).

Het 'Sint-Vincentius a Paulogenootschap' werd in België opgericht in 1842 en had tot doel devotie en sociale actie te bevorderen bij katholieke intellectuelen, adel en hoge burgerij. Het genootschap, dat strak hiërarchisch gestructureerd was en is, stond aanvankelijk wat op gespannen voet met de seculiere clerus. Vanaf 1845 ontwikkelde het genootschap zich zeer sterk. De huisbezoeken aan de armen betekenden enerzijds een breuk met de burgerlijke conventies, maar waren anderzijds een geschikt middel om een eventuele klassenstrijd te